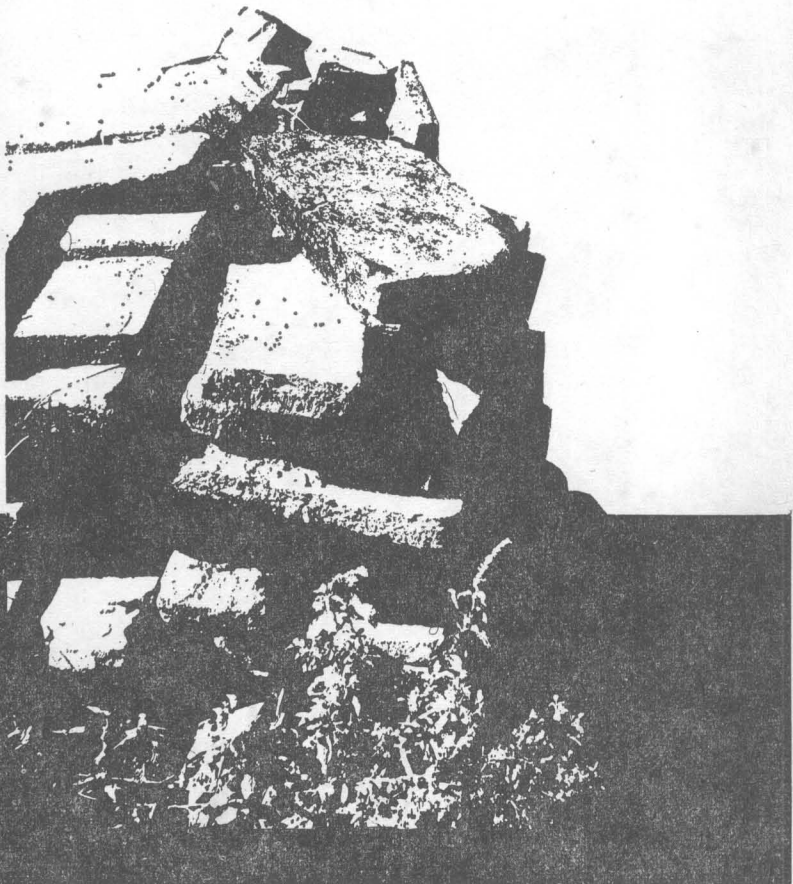

วัดร้างใต้ดิน ที่ไม่มีคนรู้จัก

ข้าพเจ้าไม่ได้เกิดที่จังหวัดลพบุรีก็จริง แต่ชีวิตการ
เริ่มทำงานของข้าพเจ้านั้น ลพบุรีเป็นจังหวัดแรกที่ให้กับ
ข้าพเจ้า ซึ่งรวมเวลาถึง ๑๐ กว่าปีแล้ว และก็บังเอิญที่
ข้าพเจ้าเคยร่ำเรียนมาทางศิลปะ ดังนั้นเมื่อทำงานก็ต้องทำ
งานทางด้านศิลปะ ประกอบกับลพบุรีเป็นเมืองโบราณมา
หลายร้อยปีแล้ว จึงมีโบราณวัตถุสถานมากมายที่ทำให้
ข้าพเจ้าสนใจ เมื่อถึงวันหยุดข้าพเจ้าจึงได้ออกสำรวจเพื่อ
ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ข้าพเจ้าไปสำรวจตาม
โบราณวัตถุสถานเก่าๆ วัตถุที่เหลือแต่อิฐหักกากปูน
และวัตถุที่ไม่ใช่วัตถุขี้ผึ้ง ข้าพเจ้าก็ไม่ผ่านไป แต่อย่างไรก็
ตามก็ยังไม่ครบถ้วนทุกหนแห่ง ด้วยเหตุนี้เองจึงมีผู้พบ
เห็นหรือทราบที่ข้าพเจ้าสนใจ เขาจึงเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ
โบราณวัตถุสถานที่เขาเคยพบเห็นมาให้ข้าพเจ้าฟัง ข้าพ-
เจ้าก็เลยได้ความรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ไม่เคยพบเห็นเพิ่มขึ้นไป
อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุที่ไม่เหลือแม้แต่อิฐหักกาก
ปูนให้มองเห็น เพราะถูกบ้านเรือน โรงเรียน ถนน แม้
กระทั่งคอกวัว ตั้งอยู่บนวัตถุตั้งกล่าว นั่นละวัตถุตั้งกล่าวจะ

ต้องถูกรื้อเมื่อหลายปีมาแล้ว จากนั้นก็สร้างอาคารต่าง ๆ ลงไป เมื่อนานปีเข้ามาถึงปัจจุบันชีวิตตึงกล่าวกี่เลื่อนไป จากความทรงจำของคนรุ่นปัจจุบันจะอยู่ในความทรงจำสำหรับคนรุ่นก่อน หรือคนที่สูงอายุเท่านั้น ยิ่งต่อไปในอนาคตด้วยแล้วจะไม่มีคนทราบเลยว่าสถานที่ที่เป็นบ้านเรือน อาคารเรียน สถานที่ราชการเหล่านั้นเคยเป็นวัดที่รุ่งเรืองมาก่อนในอดีต นอกจากจะรื้ออาคารตึ๊งกล่าวออกแล้วทำการชุกคั่นตามหลักวิชาการเท่านั้นจึงจะทราบ แล้วใครเล่าจะกล่าว

ตังนั้นข้าพเจ้าจะขอนำวัตรร่างที่ไม่มีคนรู้จัก ซึ่งอยู่ในตัวเมืองลพบุรีมากล่าวไว้ในที่นี้ เท่าที่ข้าพเจ้าได้สำรวจพบและมีผู้เล่ายืนยันให้ฟังบ้าง อ่านพบในหนังสือเก่า ๆ บ้าง และที่สอบถามเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรบ้าง กรมการศาสนาบ้าง ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าทางกรมศิลปากรคงจะหาโอกาสทำการชุกคั่น และรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติสืบไป ถ้าไม่ทำในวันนี้ วันหน้าก็ยังมี ถ้าไม่มีคนเห็นความสำคัญไม่เห็นคุณค่าในวันนี้ แต่ในวันหน้าในอนาคตคงจะมีคนเห็นความสำคัญหรือเห็นคุณค่าบ้างเป็นแน่แล้วหลักฐานที่ข้าพเจ้านำมากล่าวในที่นี้ก็คงจะเป็นประโยชน์บ้าง

วัดแรกที่ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวถึงก่อนก็คือ **วัดสองคน** หรือ **วัดสองพี่น้อง** ซึ่งตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับสถานีรถไฟลพบุรีไปทางทิศตะวันออก หรือตรงกันข้ามกับวัดพระศรีรัตนมหาธาตุนั่นเอง ปัจจุบันเป็นบ้านของชาวอินเดียและเป็นคอกสัตว์เสียแล้ว ข้าพเจ้าเคยสงสัยบริเวณนี้มานานแล้วเพราะเห็นเป็นเนินดิน มีซากกระเบื้องดินเผาบนผิวดินในบริเวณใกล้ ๆ กัน จนกระทั่งป่าเล็ก สุรโชติ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ บริเวณนี้ เห็นข้าพเจ้าสนใจเรื่องโบราณวัตถุสถาน จึงได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าบริเวณนั้นแหละคือวัดสองคนหรือวัดสองพี่น้อง เมื่อราว ๓๐ ปีเศษมาแล้วป่าเล็กเคยเห็นซากผนังวิหารเหลืออยู่ และมีต้นไม้ชนปกคลุมอยู่ด้วย แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีซากผนังวิหารตั้งกล่าวเหลืออยู่เลย และเมื่อ ๒ เดือนมานี้เจ้าของบ้านได้ขุดหลุมฝังเสาไว้ ข้าพเจ้าจึงเสียบเคียงไปสังเกตดู ก็จริงอย่างที่คิดคือเมื่อขุดหลุมลงไปก็พบแต่ซากอิฐเป็นชั้น ๆ และลองถามเจ้าของบ้านดูว่ามาอยู่ได้อย่างไร เขาบอกว่าเช่ากรรมกรศาสนาอยู่ เมื่อข้าพเจ้าไปสอบถามคุณอ่อนสา แพงแสง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของกรรมกรศาสนาคุณก็เป็นจริงตามนั้น บริเวณดังกล่าวนี้ถ้าหากจะทำการขุดแต่งแล้ว ก็คงจะเห็นซากของ

ฐานโบสถ์วิหาร หรือเจดีย์และอาจจะได้หลักฐานทางโบราณคดีเพิ่มขึ้นก็ได้

อีกวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับวัดสองคนก็คือ *วัดมเหศวร* ซึ่งยังมีเนินดินอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวัดสองคน แต่บริเวณวัดถูกตรอกโกษาตัดผ่านกลางวัด และที่เหลือก็กลายเป็นบ้านคนไปหมดแล้วคุณอ่อนสา แพงแสง เจ้าหน้าทีกรมการศาสนาเล่าว่าชาวบ้านเหล่านั้นเข้าที่วัดของกรมการศาสนาอยู่ และยังเล่าให้ฟังอีกว่า เคยพบซากศิลาแลงอยู่ในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านคงจะนำไปทำส้วมหรือทำที่ล้างเท้ากันเสียหมดแล้วกระมัง หรือไม่ก็ส้วมของเจ้าของบ้านคงจะตั้งอยู่บนฐานโบสถ์วิหารหรือ เจดีย์ก็ได้ ถ้าเป็นอย่างนั้นผู้อ่านจะไม่นึกสงสัยใจบ้างหรือ สำหรับวัดสองคน วัดมเหศวรอยู่ใกล้ ๆ กับวัดนครโกษา และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ซึ่งทั้งสองวัดหลังนี้ ยังมีซากโบราณสถานเหลืออยู่ในสมัยโบราณอาจจะเป็นวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกันทั้ง ๔ วัดก็ได้

และเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๑๑ ทางโรงเรียนเทคนิคลพบุรีได้ทำการก่อสร้างตึกอำนวยการและอาคารเรียนเมื่อคนงานขุดหลุมลงไปก็ได้พบพระเครื่องเป็นจำนวนมาก

จึงเกิดข้อยแย้งกัน จนเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์ในตอนนั้น
 คุณเจตนาพันธ์ ธานสุนทร ภักธารักษ์ตรีของกรมศิลปากร
 ได้ชวนข้าพเจ้าไปสำรวจดูซิว่าจะมีซากโบราณสถานหรือไม่
 และก็จริงตามที่คิด คือพบซากโบราณสถานเป็นจำนวนมาก
 ก่อด้วยอิฐขนาดใหญ่ ซึ่งอาจจะพื้นฐานโบสถ์หรือ
 วิหารหรือเจดีย์ก็ได้ และยังทราบเพิ่มเติมจากอาจารย์ใหญ่
 โรงเรียนเทคนิคลพบุรีและนายช่างผู้ควบคุมการก่อสร้างว่า
 นอกจากจะพบ พระเครื่องเป็นจำนวนมากแล้วยังพบพระ-
 พุทธรูปสัมฤทธิ์องค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูปปางประทานอภัย
 สมัยลพบุรีสูงประมาณ ๑ ศอก และนายช่างได้นำออกมา
 ให้ดูและให้ถ่ายภาพได้ด้วย นอกจากนั้นข้าพเจ้ายังพบท่อ
 ประปาขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางราว ๑๐ นิ้ว ซึ่งคงจะเป็นท่อ
 ประปาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั่นเอง จากการ
 สังเกตของข้าพเจ้ากับคุณเจตนาพันธ์ จึงคิดว่าบริเวณนี้คง
 เป็น “วัดละโว้” ตามที่มีผู้เล่าให้ฟังว่ามีวัดละโว้อยู่บริเวณ
 นั้น ซึ่งอาจจะเป็นวัดสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
 หรืออาจจะก่อนหน้านั้นขึ้นไปถึงสมัยลพบุรีสมัยทวารวดีก็
 ได้ และบริเวณใกล้ ๆ กับโรงเรียนเทคนิคลพบุรี อันเป็น
 ที่ตั้งของวิทยาลัยครูเทพสตรีนั้น ก็มีผู้เล่าว่าได้เคยขุดพบ

ผู้เล่าว่าเป็น *วัดไก่อัน* (ซึ่งจะกล่าวต่อไป) มิใช่ *วัดละโว้* *วัดละโว้* น่าจะอยู่บริเวณโรงเรียนเทคนิคลพบุรีมากกว่า อย่างไรก็ตามบริเวณทั้งหมดนี้อาจจะเป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดีก็ได้ เพราะสังเกตเห็นลักษณะที่น่าจะเป็นคูเมือง ในบริเวณค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในบริเวณโรงเรียนเทคนิคและวิทยาลัยครูเทพสตรีก็มี ซึ่งคงจะเป็นคูเมืองคนละแห่งกับคูเมืองสมัยลพบุรีและสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสคุยกับพระครูปลัดสุทัศน์ วัดเสารงทอง ท่านเล่าให้ฟังถึงเรื่องวัดร้างอื่นๆ อีกหลายวัด เช่น *วัดไก่อัน* ซึ่งท่านเล่าว่า น่าจะอยู่ในบริเวณโรงเรียนอนุบาลลพบุรี กับถนนนารายณ์มหาราชนั่นเอง ซึ่งปัจจุบันยังมีต้นโพธิขนาดใหญ่เหลืออยู่ในบริเวณโรงเรียนอนุบาลลพบุรี ๑ ต้น และยังมีผู้เล่าอีกว่าเมื่อครั้งที่ก่อสร้างตึกโรงเรียนอนุบาลนั้น ได้ขุดพบซากอิฐและเศษเครื่องปั้นดินเผามากมายในบริเวณนั้นด้วย จึงน่าเสียดายที่จะศึกษาให้ทราบข้อเท็จจริงเหล่านี้ เพราะถ้าต้องการจะขุดค้นให้ทราบแน่นอนก็เห็นจะต้องรื้ออาคารเรียนโรงเรียนอนุบาลหรือโรงเรียนเทคนิคเสียก่อน จึงจะขุดค้นได้

นอกจากวัดไก่เตี้ยแล้ว ท่านพระครูปลัดสุทัศน์ ยังเล่าให้ฟังอีกว่ายังมีอีกวัดหนึ่งชื่อ *วัดไก่จัน* ซึ่งปัจจุบันถนนนารายณ์มหาราชและบริเวณที่ทำการไปรษณีย์ลพบุรีสร้างทับบนบริเวณวัดเสียหมดแล้ว เช่นกัน ซึ่งท่านพระครูปลัดสุทัศน์เล่าว่า เมื่อคราวสร้างถนนและที่ทำการไปรษณีย์ได้ขุดพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ซึ่งตรงกับข้อความที่นายตรี อมาตยกุล ได้เขียนไว้ในหนังสือจังหวัดลพบุรี เรื่อง *เจดีย์ทวารวดี* ตอนหนึ่งว่า

“... แต่สิ่งหนึ่งที่ได้พบที่เมืองลพบุรี เมื่อคราวสร้างเมืองใหม่ ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ สิ่งนั้นคือเจดีย์สมัยทวารวดีแต่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่เจดีย์องค์เดียวซึ่งได้พบใหม่นั้นถูกรื้อทำลายเสียในคราวที่ได้พบนั่นเอง เพราะเจดีย์นี้อยู่ในเส้นทางของถนนที่จะต้องตัดผ่านไปและการรื้อทำลายเจดีย์องค์นี้ ก็หาได้ถ่ายรูปหรือทำแผนผังไว้ให้ถูกต้องตามวิชาโบราณคดีไม่ เพราะฉะนั้นในปัจจุบันจึงไม่มีผู้ใดทราบว่ เจดีย์องค์นี้มีรูปทรงฐานเป็นอย่างไร

“เครื่องประดับเจดีย์องค์นี้ทำด้วยปูนปั้นแบบเดียวกันกับที่ขุดพบที่เมืองนครปฐม เช่น เศียรพระพุทธรูป เศียรยักษ์ หน้าสิงห์ ลายกระหนก ดอกจันทร์และประจายาม เหล่านี้

อยู่มากมายสิ่งที่แปลกและดั่งยิ่งในบรรดาของโบราณที่ได้พบใน
 คราวนั้นก็คือ รูปสิ่งๆ ซึ่งก่อด้วยอิฐและปูนประกอบ รูป
 ร่างลักษณะคล้ายสิ่งๆข้างอินเดีย ครั้งแผ่นดินพระเจ้าอโศก
 มหาราช (พ.ศ. ๒๗๔—๓๑๑) แต่น่าเสียดายที่ถูกขุดและมุดตาก
 ออกมาจากที่ตั้งเดิม จนตัวสิ่งๆได้แตกหักออกเป็นท่อน ๆ คง
 เหลือที่ค้อยู่เพียงท่อนหัวท่อนเดียวเท่านั้น

“ของโบราณเหล่านี้ เดิมเจ้าหน้าที่กรมยุทธโยธาทหาร
 บก ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ก่อสร้างเมืองใหม่ ได้นำไปเก็บรักษาไว้
 ในค่ายพระนารายณ์มหาราช แต่ต่อมากรมศิลปากรได้ไปขอรับ
 มาไว้ในลพบุรีพิพิธภัณฑสถาน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๐ แล้ว . . .”

เมื่อได้อ่านข้อความที่นายตรี อมาตกุล เขียนไว้ก็
 ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดายโบราณวัตถุและโบราณสถานที่
 แตกหักและถูกรื้อทำลายเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าผ่านไปที่ทำ
 การไปรษณีย์โทรเลข ลพบุรี เมื่อใดก็คิดถึงแต่เรื่องนั้น จน
 กระทั่งเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๒ ข้าพเจ้าไปธุระที่ทำ
 การไปรษณีย์โทรเลขลพบุรี ได้เห็นคนงานกำลังขุดดินทำ
 รั้วของบริเวณค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงเสียบ
 เคียงไปสังเกตดู ก็พบซากอิฐเป็นจำนวนมากอีกซึ่งรั้วตั้ง
 กล่าวนติดกับถนนนารายณ์มหาราช ตรงข้ามกับที่ทำการ

บ่อน้ำเหลืออยู่ในเขตสนามโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย อาจจะ
เป็นบ่อน้ำของวัดพระยาออกนาก็ได้ ต่อมาเมื่อข้าพเจ้าได้
พบกับคุณอ่อนสาฯ สันนิษฐานว่า วัดพระยาออกนาคือจะอยู่
ตรงสนามด้านเหนือของโรงเรียนพิบูลวิทยาลัยตรงประตู
ทางออกยังสังเกตเห็นเป็นเนินดินอยู่ตรงบริเวณนั้น อย่าง
ไรก็ตามบริเวณทั้งสองแห่งนี้ไม่ไกลกันนักอาจจะเป็น บริเวณ
วัดพระยาออกนทั้งหมดก็ได้

นอกจากนั้นคุณอ่อนสา แพงแสง ยังกรุณาเปิด
หนังสือทำเนียบวัดในประเทศไทย ซึ่งกรมการศาสนารวบรวม
รวมไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ให้ข้าพเจ้าดู พร้อมทั้งอธิบาย
ว่าวัดใดอยู่ที่ใดอีกด้วย สำหรับวัดร้างที่เหลือแต่ชื่อที่คุณ
อ่อนสา สันนิษฐานให้ฟังยังมีอีก ๒ วัดคือ *วัดใหม่ปรางค์*
สามยอด กับ *วัดราชอุทัย* สำหรับวัดใหม่ปรางค์สามยอด
นั้น น่าจะอยู่ใกล้ ๆ กับพระปรางค์สามยอดนั่นเองเพราะ
ชื่อวัดก็บอกอยู่ในตัวแล้ว คุณอ่อนสา สันนิษฐานว่าอาจ
จะตั้งอยู่ตรงที่สถานอนามัย ของเทศบาลเมืองลพบุรีก็ได้
เพราะตรงนั้นและบริเวณใกล้เคียงเป็นเนินดินยังสังเกตเห็น
ชัด และก็ตรงกับที่ ดร. จอง บวสเชอติเย่ ได้กล่าวใน
ตอนหนึ่งว่า “ . . . ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นแผ่นอิฐซึ่งเป็น

ลักษณะของการก่อสร้างแบบทวารวดีในการขุดเพื่อสร้างรากฐานของสถานพยาบาลแห่งใหม่ภายในเมือง . . .” เข้าใจว่าคงจะเป็นสถานอนามัยของเทศบาลเมืองลพบุรีนั่นเอง และถ้าเป็นบริเวณวัดใหม่ปรารงค์สามยอดจริง ก็อาจจะเป็นวัดที่สร้างในสมัยทวารวดีก็ได้ แต่พอมาได้เปลี่ยนชื่อให้ใกล้เคียงกับชื่อพระปรารงค์สามยอดในภายหลัง แต่ข้าพเจ้ายังสังเกตเห็นเนินดินอีกแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของพระปรารงค์สามยอดไม่ไกลกันมากนัก ณ ที่นั้นอาจจะเป็นวัดใหม่ปรารงค์สามยอดนี้ก็ได้ แต่ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวเป็นที่กรามบ้านช่องไปหมดแล้วอีกวัดหนึ่งคือ “วัดราชอุทัย” คุณอ่อนสา บอกว่าตั้งอยู่ริมถนนกาญจนาคมทางซ้ายมือซึ่งถนนสายนี้ตั้งต้นจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุตรงไปประตูชัยจะสังเกตเห็นเนินดินทางซ้ายมือของถนนสายนี้ได้ชัดเจน แต่ปัจจุบันนี้ก็เป็นที่บ้านคนไปหมดจนไม่มีคนรู้จักว่าเป็นวัดมาก่อนเช่นกัน

นอกจากวัดแล้ว ข้าพเจ้ายังได้รับความตื่นเต้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเห็นป่าเล็ก สรุโชติ ให้คนขุดบ่อเลี้ยงปลาที่บ้าน หน้าสถานีรถไฟลพบุรี ปรากฏว่าได้พบท่อประปาดินเผาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งมีขนาดใหญ่

มากก็มีความหนาถึง ๔ ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางของท่อ ๒๖ ซม. ท่อหนึ่งมีความยาวถึง ๔๘ ซม. ผึ่งอยู่ใต้ดินต่อกันเป็นแนวยาว ข้าพเจ้ามองดูก็เห็นเป็นแนวยาวไปไกลมาก ข้าพเจ้าจึงแจ้งไปยังคุณเจตนพันธ์ รัตนสุนทร ให้ไปดู คุณเจตนพันธ์ ก็รายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบจากนั้นรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง เขาก็ไปขุดท่อประปา^{นี้}ไปตั้งแสดงไว้ในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ แต่ท่อประปาอีกเป็นจำนวนมากยังผึ่งอยู่ใต้ดิน ถ้าหากทางกรมศิลปากรต้องการจะขุดค้นก็อาจจะขอเจ้าของที่ขุดค้นได้ไม่ยากนัก อาจจะขุดแต่งเป็นโบราณสถานไว้เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลทีเดียว ทราบว่าที่หน้าโรงเรียนบ้านหัวช้าง (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนไทยรัฐวิทยา) ทางกรมศิลปากรก็เคยขุดแต่งให้มองเห็นท่อประปา^{นี้} แต่ในปัจจุบันนี้ถูกดินทับถมจนไม่สามารถมองเห็นได้อีกแล้ว ถ้าหากจะคิดขุดแต่งขึ้นมาใหม่ก็คงไม่ยากนัก มิใช่ หรือ

ข้าพเจ้าก็ได้แต่ขอฝากไว้ในที่นี้เท่านั้นเอง ถ้าหากวัน^{นี้}ยังไม่คิดที่จะทำก็หวังไว้ว่า สักวันหนึ่งข้างหน้าคงจะทำ เพราะหลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้ยังผึ่งอยู่ใต้ดินเป็นจำนวน

มาก แต่ถ้าหากรอเวลาเนิ่นนานไป หลักรฐานต่างๆ อาจ
จะหมดไปเพราะผู้ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ทำลายเสียหมดก็ได้ ❀